

ZPRAVODAJ

KVĚTEN 2017

☑ BYDLENÍ V BEZBARIÉROVÝCH BYTECH

Mosty 01/2017

Problematika bydlení pozůstalých po nájemnících bezbariérových bytů

JUDr. Jan Hutař

STRUČNÁ GENEZE PROBLÉMU

Problém je spojen se zákonem č. 89/2012 Sb., "novým občanským zákoníkem", ve znění pozdějších předpisů (dále jen "NOZ"). Předchozí právní úprava zakotvená v § 713 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, stanovila, že „(1) Jestliže byt zvláštního určení po smrti nájemce nebo po rozvodu jeho manželství užívají dále manžel, bývalý manžel nebo osoby uvedené v § 706 odst. 1, nejsou povinny se z bytu vystěhovat, dokud jim není zajištěna přiměřená bytová náhrada." Toto ustanovení se vztahovalo i na jiné osoby, které žily s nájemcem v domácnosti: § 706 odst. 1 „(1) Zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejdou práva a povinnosti z nájmu na osobu, která žila v bytě s nájemcem ke dni jeho smrti ve společné domácnosti a nemá vlastní byt. Je-li touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejdou na ni práva a povinnosti z nájmu, jen pokud pronajímatel s jejím bydlením v bytě souhlasil. Pro souhlas se vyžaduje písemná forma."

Přechod nájmu bytu v případě smrti nájemce řeší obecně NOZ v § 2279, který zní: „(1) Zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt. Je-li touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na ni nájem, jen pokud pronajímatel souhlasil s přechodem nájmu na tuto osobu."

(2) Nájem bytu po jeho přechodu podle odstavce 1 skončí nejpozději uplynutím dvou let ode dne, kdy nájem přešel. To neplatí v případě, že osoba, na kterou nájem přešel, dosáhla ke dni přechodu nájmu věku sedmdesáti let. Stejně tak to neplatí v případě, že osoba, na kterou nájem přešel, nedosáhla ke dni přechodu nájmu věku osmnácti let; v tomto případě skončí nájem nejpozději dnem, kdy tato osoba dosáhne věku dvaceti let, pokud se pronajímatel s nájemcem nedohodnou jinak.

(3) Splňuje-li více členů nájemcovy domácnosti podmínky pro přechod nájmu, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny společně a nerozdílně.

(4) Každá osoba splňující podmínky pro přechod nájmu může do jednoho měsíce od smrti nájemce písemně oznámit pronajímateli, že v nájmu nehodlá pokračovat; dnem dojití oznámení pronajímateli její nájem zaniká.

(5) Zemře-li nájemce družstevního bytu a nejde-li o byt ve společném nájmu manželů, přechází smrtí nájemce jeho členství v družstvu a nájem bytu na toho dědice, kterému připadl členský podíl."

Oproti tomu NOZ v § 2301 odst. 1 výslovně ně stanoví, že „(1) Ustanovení § 2279 se u bytu zvláštního určení nepoužije. Zemře-li nájemce, nájem bytu zvláštního určení skončí a pronajímatel vyzve osoby, které bydlely v bytě společně s nájemcem, aby byt vyklidily nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží; nejsou-li v bytě takové osoby, pronajímatel vyzve obdobně nájemcovy dědice."

Ustanovení je o to surovější, že pozůstalé osoby v drtivé většině případů o zemřelého dlouhodobě pečovaly a tím mu umožnily život v přirozeném, na podněty bohatém přirozeném sociálním prostředí, nikoliv ve sterilním a jednotvárném prostředí v sociálním zařízení. Navíc se jedná o osoby, které ustanovení § 2279 privileguje **(nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk).**

Novela NOZ zákonem č. 460/2016 Sb. s účinností od 28. 2. 2017 uvedený paragraf mění tak, že mění lhůty uvedené v odstavci 1 a doplňuje nový odstavec 2, viz následující citace: „(1) Zemře-li nájemce, nájem bytu zvláštního určení skončí

a pronajímatel vyzve členy nájemcovy domácnosti, kteří v bytě žili ke dni smrti nájemce a nemají vlastní byt, aby byt vyklidili nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží. Nejsou-li v bytě takové osoby, pronajímatel vyzve nájemcovy dědice, aby byt vyklidili nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy výzvu obdrží.

(2) Pokud v bytě zvláštního určení žila ke dni smrti nájemce osoba zdravotně postižená nebo osoba, která dosáhla věku sedmdesáti let, která žila s nájemcem nejméně jeden rok ve společné domácnosti a nemá vlastní byt, přejde na ni nájem ke dni smrti nájemce, pokud se pronajímatel s touto osobou nedohodnou jinak."

Z výše uvedeného vyplývá, že oproti úpravě uvedené v zákoně č. 40/1964 Sb.

NOZ problematiku dalšího bydlení jiných pozůstalých osob neřeší. Z uvedeného je zcela jasné, že z pozůstalých po nájemcích bezbariérového bytu dělá bezdomovce přímo zákon. Dámy a pánové, vy zacházíte s těmito lidmi jako s odpadem. Svoji úlohu splnili, tak pryč s nimi z bytu. Asi nejlépe do popelnice.

Kromě morální zavrženíhodnosti takového přístupu je nutné upozornit i na mimořádně závažné politické dopady. Soudní dvůr (velký senát) rozhodl rozsudkem C-303/06 ve věci S. Coleman versus Attridge Law a Steve Law, že „**1) Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, a zejména její článek 1, čl. 2 odst. 1 a čl. 2 odst. 2 písm. a) musí být vykládány v tom smyslu, že zákaz přímé diskriminace, který stanoví, není omezen pouze na osoby, které jsou samy zdravotně postiženy. Pokud zaměstnavatel se zaměstnancem, který sám není zdravotně postižen, zachází méně příznivým způsobem, než zachází, zacházel nebo by zacházel s jiným zaměstnancem ve srovnatelné situaci, a je-li prokázáno, že nepříznivé zacházení, jemuž je tento zaměstnanec vystaven, se zakládá na zdravotním postižení jeho dítěte, jemuž poskytuje převážnou část potřebné péče, je takové zacházení v rozporu se zákazem přímé diskriminace zakotveným v uvedeném čl. 2 odst. 2 písm. a).**

2) Směrnice 2000/78 a zejména její článek 1 a čl. 2 odst. 1 a 3 musí být vykládány v tom smyslu, že zákaz obtěžování, který stanoví, není omezen pouze na osoby, které jsou samy zdravotně postiženy. Je-li prokázáno, že nežádoucí

chování naplňující znaky obtěžování, jemuž je vystaven zaměstnanec, který sám není zdravotně postižen, souvisí se zdravotním postižením jeho dítěte, jemuž poskytuje převážnou část potřebné péče, je takové chování v rozporu se zákazem obtěžování zakotveným v uvedeném čl. 2 odst. 3."

Z rozsudku je zcela jasné, že ochrana před diskriminací zahrnuje nejen osoby se zdravotním postižením samotné, ale i osoby jim blízké. Z logiky věci vyplývá, že ke stejnému závěru by soud dospěl i v případě, že by se jednalo o otce či matku, bratra, sestru či babičku navrhovatelky. Je jasné, že obdobný princip platí i pro jiné oblasti ochrany před diskriminací z důvodu zdravotního postižení. I v případě, že by žadatelce o nájem bytu byla odepřena nájemní smlouva z důvodu péče o postižené dítě či jinou osobu, jednalo by se o diskriminaci z důvodu zdravotního postižení.

Ze srovnání ustanovení § 2279 a § 2301 vyplývá, že diskriminace z důvodu zdravotního stavu je integrální součástí českého právního řádu, neboť důvodem rozdílného zacházení s pozůstalými je právě péče o těžce zdravotně postiženou osobu. To se máme čím chlubit, že? Nechci se pouštět do nějakých hlubokých rozborů, ale je jasné, že jednou z hlavních příčin tohoto stavu je skutečnost, že ani po osmi letech nemáme ustaven orgán, který by monitoroval plnění Úmluvy a jehož závěry by se zabývala vláda i parlament.

NÁVRHY ŘEŠENÍ

NRZP ČR se snažila řešit problém nejprve návrhem změny NOZ, který by pozůstalým po nájemnících bezbariérového bytu náhradní bydlení zajistil za stejných podmínek jako ostatním. Obsahově bylo navrhované znění § 2301 obdobné jako znění § 713 a 706 zákona č. 40/1964 Sb. a tím by se odstranil tak ostudný stav (viz příloha na konci textu). Protože náš návrh nebyl přijat, zaměřili jsme se na práce na návrhu zákona o sociálním bydlení. Zde jsme usilovali o to, aby osoby, u nichž dochází k povinnosti vyklidit byt podle § 2301 NOZ, byly považovány za osoby bez bydlení podle § 5 návrhu zákona o sociálním bydlení a současně tyto osoby byly zařazeny do skupiny zvlášť zranitelných osob podle § 6 uvedeného zákona. Hlavním důvodem pro tuto zvláštní úpravu je skutečnost, že

na rozdíl od jiných osob dochází k povinnosti těchto osob vyklidit byt přímo ze zákona a prodloužení lhůty ze tří na šest měsíců problém neřeší. V tomto ustanovení jsou mj. v ustanoveních odst. 1 písm. g) a h) uvedeny osoby, které opouštějí či mají "v následujících 6 měsících opustit ústavní zařízení, pobytové zařízení sociálních služeb, zdravotnické zařízení lůžkové péče nebo náhradní rodinnou péči". Dále je mezi skupinou zvláště zranitelných osob také skupina osob pečujících o osobu, která má přiznaný příspěvek na péči ve stupni II (středně těžká závislost), stupni III (těžká závislost) anebo ve stupni IV (úplná závislost) podle zákona o sociálních službách (ustanovení § 6 písm. e)). Pokud někdo namítá, že situace osob, jejichž právo užívat byt zaniklo z důvodu smrti uživatele bytu zvláštního určení, je kryta tímto ustanovením, pak se jedná o hluboké neporozumění podstatě problému. Zatímco pečující osoby uvedené v § 6 nemusí a zpravidla nebudou žít ve společné domácnosti s osobou, o kterou pečují (zpravidla půjde o asistenty sociální péče nebo zaměstnance poskytovatelů sociálních služeb), tudíž její smrt nebude mít vliv na bytovou situaci pečující osoby, tak v případě smrti nájemce bytu zvláštního určení podle § 2031 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, právo užívat byt zanikne vždy.

Z tohoto důvodu požaduje NRZP ČR následující úpravu v zákoně o sociálním bydlení:

§ 5

Osoba bez bydlení

Osobou, která je bez bydlení, se rozumí osoba, která není vlastníkem, nájemcem nebo podnájemcem nemovitosti, která je určena k bydlení, nevlastní družstevní podíl na nemovitosti určené k trvalému bydlení ani nemá žádný jiný právní titul k užívání nemovitosti a současně je osobou, která je bez přístřeší, opouští ústavní zařízení, zařízení sociálních služeb, zařízení zdravotních služeb lůžkové péče, výkon trestu odnětí svobody nebo náhradní rodinnou péči podle jiných právních předpisů (§ 34 zákona Č. 108/2006 Sb).

Osobou, která je bez bydlení, je i osoba, jejíž právo užívat byt zaniklo z důvodu smrti uživatele bytu zvláštního určení, která není vlastníkem, nájemcem nemovitosti, která je určena k bydlení, nevlastní družstevní podíl

na nemovitosti určené k trvalému bydlení ani nemá žádný jiný právní titul k užívání nemovitosti a která žila s uživatelem ve společné domácnosti nejméně 1 rok před jeho smrtí nebo s ním žila ve společné domácnosti a současně mu osobně poskytovala potřebnou péči nejméně po dobu 6 měsíců před jeho smrtí. Dále se osobou bez bydlení rozumí osoby, které žijí v nevyhovujícím bydlení. Skutečnost, že je osoba bez bydlení, se prokazuje na základě provedeného sociálního šetření nebo jiným dokladem.

Dále požadujeme v § 6 zařadit mezi ohrožené také v písm. k) "osoby, uvedené v § 5. jejichž právo užívat byt by zaniklo z důvodu smrti uživatele bytu zvláštního určení".

Za naprosto nepochopitelné považujeme i to, že v celém zákoně není jediné ustanovení, které by hovořilo o bezbariérových a upravitelných bytech, ačkoliv v ustanovení § 6 jsou mezi ohrožené skupiny zařazeny:

- osoby pobírající starobní důchod, popřípadě osoby, které splňují podmínku věku pro přiznání starobního důchodu podle jiného právního předpisu (zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů),
- osoby, které jsou invalidní ve druhém nebo třetím stupni podle jiného právního předpisu (§ 39 odst. 2 písm. b) a c) zákona č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů),
- osoby pečující o nezletilé nezaopatřené dítě,
- poživatele příspěvku na péči ve stupni II (středně těžká závislost). nebo ve stupni III (těžká závislost) anebo ve stupni IV (úplná závislost) podle zákona o sociálních službách (§ 8 zákona č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů),
- osoby pečující o osobu, která má přiznaný příspěvek na péči ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) anebo ve stupni IV (úplná závislost) podle zákona o sociálních službách (§ 8 zákona č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Je evidentní, že počet osob, které budou potřebovat bezbariérový či upravitelný byt bude rozhodně vysoký. NRZP ČR proto navrhovala, aby nejméně 25 % sociálního bytového fondu tvořily byty zvláštního určení a byty upravitelné (Nařízení vlády č. 284/2011 Sb., o podmínkách poskytnutí a použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení formou úvěru na podporu výstavby nájemních bytu na území České republiky. Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb).

Citované vládní nařízení požaduje, aby nejméně 20 % bytu stavěných za použití státních prostředků bylo bezbariérových či upravitelných, a současně stanoví až 90 % úhradu ze státních prostředků.

Návrh zákona o sociálním bydlení též navrhuje zrušení příspěvku na bydlení v systému státní sociální podpory a jeho nahrazení příspěvkem na bydlení v sociálním bydlení. Oproti úpravě v zákoně státní sociální podpoře však neskutečně zhoršuje postavení lidí v oblasti komerčního bydlení ať již nájemního nebo družstevního či vlastnického. Zákon o státní sociální podpoře podmiňoval poskytování příspěvku tím, že na bydlení vynakládá v Praze 35 % a v jiných obcích 30 % příjmu, a to jak v nájemní, tak v družstevní či vlastnické formě bydlení s tím, že částka, kterou tato procenta tvoří, nesmí být vyšší než částka normativních nákladů.

Zákon o sociálním bydlení tyto parametry zachovává a navíc přidává tyto požadavky:

- § 44 odst. písm. b zároveň těmto osobám po úhradě nákladů na bydlení nezbude částka alespoň ve výši
- 1,5 násobku životního minima u jednotlivce,
- 1,4 násobku životního minima u dvou osob,
- 1,3 násobku životního minima u tří osob,
- 1,2 násobku životního minima u čtyř a více osob,

a splňují další podmínky uvedené v tomto zákoně.

Dovede si snad někdo představit silnější formu podpory rodin s více dětmi? A co lidé se zdravotním postižením? Doplatky na léky, na pomůcky, úhrada nákladů na sociální služby přesahujících výši příspěvku, lékařem doporučené doplňky stravy, které nehradí zdravotní pojištění? Nic z toho návrh zákona o sociálním bydlení nezohledňuje.

Nejde však jen o tuto věc. Návrh zákona dále požaduje využití majetku a uplatnění pohledávek jako další podmínky přiznání a poskytování příspěvku. Tyto instituty byly dosud součástí systému pomoci v hmotné nouzi. Nově mají žadatelé o příspěvek na bydlení uvádět nemovitý majetek, tedy nemovitosti sloužící k bydlení nebo rekreaci a jejich hodnotu v Kč a pozemky včetně jejich výměry v metrech čtverečních. Sem patří stavební parcely, zahrady, pole a jiné pozemky. V případě movitého majetku jde o motorové vozidlo, cenné obrazy a šperky, cenné sbírky a starožitnosti včetně jejich hodnoty a další předměty nepatřící do obvyklého vybavení domácnosti. Těmi jsou finanční prostředky, konkrétně hotovost přesahující 1 000 Kč, vklady na účtech a cenné papíry. Uvádět mají žadatelé i stavební spoření, respektive jeho hodnotu bez státního příspěvku, výnosů a s odečtením poplatku za dřívější ukončení, a kapitálové životní pojištění.

Zatímco příjmy se prokazují jednou za tři měsíce, ostatní podmínky, tj. majetkové poměry, je nutné prokazovat každý měsíc. Viz následující §! Při počtu 2 694 879 příspěvků vyplacených za rok 2015 si snad každý dovede představit tu neskutečnou agendu spojenou jen s tímto požadavkem.

§ 62

Rozhodné období

(1) Příspěvek na bydlení je dávkou měsíčně se opakující.

(2) Rozhodným obdobím jsou tři po sobě jdoucí kalendářní měsíce, za které se zjišťuje započitatelný příjem, a náklady na bydlení, které jsou rozhodné pro nárok a výši příspěvku na bydlení pro období tří bezprostředně následujících kalendářních měsíců.

(3) Pokud se poskytuje příspěvek na bydlení třetí kalendářní měsíc období po prokázání započitatelných příjmů a nákladů na bydlení, pokračuje se v poskytování dávky po prokázání započitatelných příjmů a nákladů na bydlení na další tříměsíční období.

(4) Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje plnění ostatních podmínek, a to jak v případě podání žádosti o dávku, tak i v průběhu pobírání dávky, je období aktuálního kalendářního měsíce.

(5) Aktuálním kalendářním měsícem se rozumí kalendářní měsíc, na který je uplatňován osobou nárok, za který příspěvek na bydlení náleží.

Další povinností, kterou musí žadatelé každý měsíc plnit, je hlášení o uplatnění pohledávek.

Konkrétně se jedná podle § 51 o uplatnění:

- *a) nároku na dávky nemocenského pojištění,*
- *b) nároku na dávky důchodového pojištění (zabezpečení), s výjimkou starobního důchodu, na který vznikne nárok před dosažením důchodového věku,*
- *c) nároku na dávky státní sociální podpory,*
- *d) nároku na výživné a nároku na úhradu některých nákladů neprovdané matce,*
- *e) nároků z pracovních nebo obdobných vztahů, nároku na podporu v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci a mzdových nároků podle zákona o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, f) nároku z jiných pohledávek.*

ZÁVĚR

Dovedete si představit, jaký nárůst pracnosti a administrativy navrhovaný zákon přinese a jaké náklady jsou s ním spojeny? Jsem přesvědčen, že jen ceny za posudky o ceně majetku by za tři roky přivedly ke krachu i ministra financí pana Andreje Babiše, a to i kdyby nepřevodil svůj majetek do svěřeneckého fondu. Požadovali jsme také, aby došlo ke stanovení stejného procenta povinných výdajů u družstevní či vlastnické formy bydlení, a to ve výši 30 %.

Důvod je ten, že na rozdíl od nájemního bydlení, kde jsou normativní náklady stanoveny podle počtu členů domácnosti a velikosti obce, jsou normativní náklady pro družstevní či vlastnickou formu bydlení rozlišeny jen podle počtu členů domácnosti. V případě jednočlenné domácnosti je to 4484, dvojčlenné 6 703, trojčlenné 9 316 a čtyř- a vícečlenné 11 887 Kč měsíčně. Protože v Praze musí lidé vynakládat na bydlení 35 % příjmu, zatímco v jiných obcích jen 30 %, dochází k zániku nároku na příspěvek při podstatně nižším příjmu než u obyvatel jiných obcí - viz následující tabulka:

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 6 zákona	Hranice příjmů pro nárok na příspěvek na bydlení obce v Kč		
	PRAHA	JINDE	ROZDÍL
jedna	12 811	14 947	2 136
dvě	19 151	22 343	3 192
tři	26 617	31 053	4 436
čtyři a více	33 963	39 623	5 660

Důvod je ten, že právě při těchto příjmech je požadované procento výdajů na bydlení rovno normativním nákladům. Příklad: jednotlivec, Praha - $12\,811 \cdot 0,35 = 4483,85$. Jednotlivec mimo Prahu - $12\,811 \cdot 0,30 = 3843$. K zániku nároku na příspěvek na bydlení v Praze tedy dochází v situaci, kdy osoba žijící v jakékoli jiné obci má ještě nárok na příspěvek 641 Kč měsíčně při Skutečných nákladech na bydlení rovných nebo vyšších než normativní náklady. S rostoucím počtem osob v domácnosti se potom tento nepoměr dále zvětšuje. Při dvou osobách již činí příspěvek v obcích mimo Prahu 957 Kč, při třech osobách

1 331 Kč a při čtyřech a více osobách 1698 Kč. Situace zejména rodin s dětmi se tak stává při vlastnické či družstevní formě bydlení zcela neúnosnou. Přestože NRZP ČR na tento problém upozorňuje již řadu let, zůstávají naše návrhy nevyslyšeny. Ministerstvo k odůvodnění zamítnutí navrhované úpravy zákona o sociálním bydlení uvedlo, že "bydlení v bytech BD patří z hlediska ekonomické náročnosti k nejlevnějším formám bydlení, a proto předkladatel neuvažuje o jeho dalším zvýhodnění v hl. městě Praze". Rovněž náš návrh na provedení stejné úpravy v zákonu o státní sociální podpoře byl zamítnut, tentokrát s odůvodněním, že zákon o sociálním bydlení zrušuje příspěvek na bydlení v tomto zákoně. To, že zrušovací ustanovení má nabýt účinnosti až 1. 1. 2020, ministerstvo nijak nevzrušuje. Bezesporu jde o argument se silou, která by porazila i vola. Navíc to, že uvedená nerovnost je zakotvena i v zákonu o sociálním bydlení, znamená, že nerovnost práv obyvatel Prahy bude přinejmenším "dočasná". Mám pocit, že politika ministerstva se v této oblasti doslova řídí Gottwaldovým heslem "na posledním místě našeho snažení budiž člověk". S ohledem na výše uvedené nedostatky bych nejraději, nemít těžce ochrnuté ruce, omlátil návrh zákona jeho tvůrcům i předkladatelům o hlavu.

Ale teď zcela vážně. Návrh zákona o sociálním bydlení pokračuje v trendu ministra Drábka. Zrušení sociálního příplatku uvrhlo do stavu chudoby cca 600 000 lidí. V roce 2010 bylo vyplaceno 1 780 600 sociálních příplatků v průměrné výši 1 741 Kč měsíčně.

Tyto peníze byly určeny pro rodiny s nezaopatřenými dětmi včetně dětí se zdravotním postižením. Není třeba si představovat, co výpadek těchto příjmů znamená. V České televizi běží výzva k pomoci deseti procentům dětí, jejichž rodiče nemají prostředky na to, aby jim zaplatili školní stravování. V pořadu ČT "Expremiéři" věnovaném vládě premiéra Nečase jsem tento kabinet označil za vládu "ekonomické genocidy" a na tomto názoru nemám co měnit. Pokud bude přijat zákon o sociálním bydlení ve verzi z 10. 1. 2017, z níž jsem vycházel, pak by k těmto lidem přibýly statisíce dalších. Společným znakem zrušení sociálního příplatku a stávající

podoby zákona o sociálním bydlení je, že zbavuje lidi jejich nároků a činí je závislémi na libovůli úředníků a dobročinnosti.

Sociální problematice se věnuji více než 25 let, účastnil jsem se mnoha konferencí, kongresů či seminářů v tuzemsku i v zahraničí. Prostudoval jsem mnoho literatury, a tak mohu s plnou odpovědností prohlásit: NEZNÁM JINOU ZEMI, KTERÁ BY VYRÁBĚLA CHUDÉ LIDI POMOCÍ ZÁKONŮ.

PŘÍLOHA

Návrh nového znění § 2 301 NOZ

§ 2 301

Jestliže byt zvláštního určení po smrti nájemce nebo po rozvodu jeho manželství užívají dále manžel, bývalý manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk nebo osoba, která žila s uživatelem ve společné domácnosti nejméně 1 rok před jeho smrtí nebo s ním žila ve společné domácnosti a současně mu osobně poskytovala potřebnou péči nejméně po dobu 6 měsíců před jeho smrtí a není vlastníkem, nájemcem nemovitosti, která je určena k bydlení, nevlastní družstevní podíl na nemovitosti určené k trvalému bydlení ani nemá žádný jiný právní titul k užívání nemovitosti, není povinna, se z bytu vystěhovat, dokud jí není zajištěna přiměřená bytová náhrada.

PÉČE DOMA, NEBO V ZAŘÍZENÍ?

Můžeš 6/2017

JAN PIČMAN: **Začněme věcně diskutovat**

Jan Pičman je nepřehlédnutelnou autoritou českého systému péče o lidi s postižením. I proto, že má pozoruhodnou životní zásadu - nemlčí, i když může se svými názory čekat více nesouhlasu než podpory. A pak, je také velmi pozorný čtenář našeho časopisu. Tak vznikl i tento rozhovor.

Máte dlouholeté zkušenosti s ústavní péčí o lidi s postižením, ale znáte také osudy mnoha rodin, které se rozhodly pečovat o své blízké doma. Co vám vadí v současné diskusi o výhodách té či oné formy péče?

Především mi vadí, že věcná diskuze skoro neexistuje. A používají se poněkud divné argumenty. Nedávno jste v jednom článku uvedli, že hodina asistence v domácí péči stojí klienta sto až sto třicet korun, náklady jsou zhruba tři sta. Zatímco pobyt v nějakém zařízení stojí třicet tisíc měsíčně. Když to takhle postavíme vedle sebe, moc se mi to nezdálo.

Snažil jsem se zjistit reálná čísla a podívejme – náklady na asistenci mohou být třeba až sto tisíc, když docela jednoduše vynásobíme počty potřebných hodin počtem dnů za měsíc. Tím samozřejmě nechci říci, že máme okamžitě všechno změnit a masivně budovat pobytová zařízení. Ale potřebujeme začít, zejména v případech opravdu těžkých postižení, docela normálně mluvit o pobytových zařízeních jako o dobré alternativě. Zatím jsou spíš označována někdy i neslušnou nálepkou.

JE TO STARÉ ZNÁMÉ KYVADLO – SNAHA RUŠIT ÚSTAVY, SPECIÁLNÍ ŠKOLY A DALŠÍ ZAŘÍZENÍ BYLA POCHOPITELNOU REAKCÍ NA SYSTÉM PÉČE PŘED „LISTOPADEM“. ALE PODLE MNE NASTAL ČAS ZAČÍT MLUVIT O VŠECH SOUVISLOSTECH PÉČE.

Postavili jsme si - ve snaze co nejvíce umožnit postiženým kontakt se světem - jakousi názorovou klec, ze které se nám nechce?

Ta klec se týká především postižených samotných. Málo jim dáváme na výběr, málo jim nabízíme alternativy. My prostě máme rádi nějakou zázračnou ideologii, boj za jeden modýlek a chceme do něj doslova nacpat život sám. Ale život takový chválabohu není. Samozřejmě jde i o čistě osobní zájmy – jestliže se někdo žíví asistencí, bojuje za ni. A když je hlučnější, ostatní se stáhnou.

Jak se z tohoto pohledu proměňuje požadavek na péči kvalitní, kvalifikovanou a odborně vedenou?

To je skoro nejpodstatnější problém. Málokterá rodina má takovou sílu, aby zvládla dobrou péči o těžce postižené. A tak shání peníze na asistenci, někdo obětuje svou práci, někdo poslední roky aktivního života. Pak se může stát a stává se, že ten nejobětavější nakonec potřebuje péči sám. Je vyčerpaný, doslova vyhořelý a místo jednoho žadatele o péči máme jako společnost dva.

Ještě k té kleci ... Nevytvořili jsme takovou společenskou atmosféru, v které je umístění rodinného příslušníka do pobytového zařízení důkazem naší okoralosti, našeho nedostatku citu?

Zčásti to tak bude. Vidím dvě příčiny – o pobytových zařízeních, jejich kvalitě a funkcích se moc nemluví, a proto ani není zájem o jejich rozšiřování. Druhá věc je opravdu veřejné mínění. Znáám rodiny, které mají postiženého doma a doslova se bojí hledat nějaké pobytové zařízení, protože by to byl důkaz nekvality té rodiny. Přece když je rodina dobrá, musí se umět postarat! Nemusí... Nikdo z nás nemá právo bez podrobné znalosti situace odsuzovat rodiče nebo jiné příbuzné, že raději volí ústav nebo jiné zařízení, než aby doma ze všech sil a často s malým efektem zajišťovali péči, jen aby je sousedi nepomluvili.

Jaké by tedy bylo optimum?

Jak už jsem říkal – nabídnout alternativy. Výhodou pobytových zařízení – a já vůbec nevolám po nějakých kombinátech pro pět stovek klientů – je totiž i nabídka všech možných činností. Péče o postižené přece není jen jídlo, teplo a

pravidelné podávání léků. Tito lidé, i s velkým postižením, potřebují program, rehabilitaci, třeba i nějaké vzdělávání, smysluplnou práci, kontakt s ostatními a mnoho jiných kvalit, které doma jen těžko zajistíme. Každý, kdo tu situaci trochu podrobněji zná, ví, že postižené nejvíc trápí samota. Žádná televize ani počítač jim nenahradí sociální kontakt se známými lidmi. Takže jsme zase u alternativní nabídce.

Už jste říkal, že absolutní lpění na domácí péči může ničit i rodiny samotné. Je to velký problém?

Obrovský. Tady, nedaleko našeho ústavu, znám maminku se synem, kterému je nyní asi čtyřicet. On je mírně mentálně postižený, skoro nevidí, má i nějaké problémy s chováním. Před mnoha a mnoha lety matce řekli, že nejlepší bude, když se o něj bude starat doma. Jenomže síly valně ubývají a dnes je to tak, že oni dva se vlastně navzájem ničí. Bohužel takových případů je víc.

Mají lidé dost informací o skutečných možnostech péče?

Asi to bude lepší v Praze a jiných velkých městech. Ale dnes si kvalitní informace můžete koneckonců sehnat všude. Problém je nabídka služeb. Tabu, které se vznáší nad pobytoвыми zařízeními, způsobilo, že i samosprávy spíše podporují asistenci nebo denní stacionáře a nová zařízení pro dlouhodobé pobyty nebudují nebo jen málo. Takže můžete mít sebelepší konzultaci, ale nemáte reálnou možnost najít místo. Změnu k lepšímu uvidíme, až to tabu padne. Až veřejně, bez hysterie a jednostrannosti budeme diskutovat o alternativách včetně ekonomických souvislostí.

Redakční rada:

Bc. Martina Smolíková

(224 817 438, 224 817 393)

Vydává Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR, z.s.

Karlínské nám. 12

186 03 Praha 8 – Karlín

(pro vlastní potřebu)

fax: 224 817 438 e-mail: asociace@arpzpd.cz [http:// z](http://z)